

נר מנחם

הגות לפרשת השבוע

לע"נ ר' מנחם ב"ר יששכר ומרת רחל ב"ר מנשה שרעבי ז"ל

הרהורים לפרשת בא תשפ"א | מאת הרב מנחם יעקבזון ראש הישיבה

הכבדת לב פרעה והכבדת הלב שלנו

המושג 'הכבדתי את ליבוי' המופיע בתחילת פרשתנו וגם בפרשת השבוע שעבר, הינו נושא השקפתי – אמוני ממדרגה ראשונה, גדולי רבותינו הרמב"ם והרמב"ן עמדו על מדוכה זו כיצד תתכן שלילת הבחירה ומניעה של פרעה או של מישהו אחר - מקבלת ההרתעה על ידי הכבדת ליבו.

הרמב"ם אכן רואה בכך סוג של עונש. כמו שישנו עונש מיתה מוחלטת, כך ישנו עונש שהוא בעצם גזר דין מוות על המעלה האנושית העיקרית של האדם – כח הבחירה. כאשר האדם הרבה לחטוא ומרד בבוראו יתכן שנגזר עליו עונש זה. עדיין הוא חי לשם מטרות מסויימות אבל נלקחה ממנו המעלה האנושית והיכולת לבחור. לדעת רש"י נראה שעונש זה יכול לחול רק על גויים בעוד שלדעת הרמב"ם הוא יכול לחול גם על בני ישראל.

גישה אחרת מצינו בדברי הרמב"ן לפחות ביחס לחלק מהמכות, ההסבר הוא פשוט למדי, המכות הן בעצם שלילת הבחירה כיון שבאופן טבעי הן כפיה מוחלטת לשמוע בקול ה', הכבדת הלב היא האיזון והחזרת הבחירה למקומה. בהכבדת לב פרעה לא נמנעה ממנו האפשרות לבחור בטוב ולשמוע בקול ה' – אלא נמנעה השפעת הלחץ הטוטאלי של המכות.

הרעיון הזה הרבה יותר אקטואלי בשבילנו. דוקא בגלל שהבחירה הינה הנכס החשוב ביותר של האנושות, ישנה מגמה מתמדת של איזון. כל גילוי אלוקי מיוחד – מעורר במקביל הסתרה. במיוחד גילוי של יראת העונש העלול להביא אותנו בכפיה לתשובה ומעשים טובים, מביא אתו גם טשטוש או הרדמה למען שמירת האיזון של הבחירה.

קיבלנו זריקת טשטוש!?

זה ההסבר, אולי היחיד, למה שקורה סביבנו. היה גילוי אלוקי של 'אין עוד מלבדו' אותו חוונו בתחילת תקופת הקורונה, ולאחר מכן מגיע גל של תחושת שליטה כאשר 'הצלחנו' לעצור את הגל הראשון במספר מצומצם של קרבנות באופן יחסי - ובהצלחה רבה לעומת מדינות אחרות

שוב מגיע גל מדהים ועוצמתי, מתחילים לקלוט מיהו בעל הבית של העולם ואפילו גויים מבינים זאת, ובמקביל מגיע היצר של 'כוחי ועוצם ידי' בדמות החיסונים המבורכים, שללא התבוננות נכונה רואים בהם את התגברות האנושות על הנגיף ו'אנחנו יכולים' ו'אנחנו השגנו'.

שוב מגיע מוטציה ההורסת את כל האופוריה ועוד מוטציה... וכשזה לא מספיק מגיע גל שלישי שכמוהו לא היה, לא עוזר סגר ולא עוזרת ההתחסנות מספר הנדבקים גואה מיום ליום, גיל החולים הקשים יורד ומספר החולים הקשים עולה, ועוד לא התעוררנו... איך יכול להיות? מדוע לא זועקים אל השם?

נשים צעירות מאד בסכנת חיים, כל אחד מכיר חולים קשים או שמע עליהם ממי שמכיר, לא קשישים, לא בעלי רקע, אנשים בשיא החיים נקטפים, ואנחנו ישנים... מישהו שם לנו הרדמה בתוך כוס הקפה

ששותים עם העיתון, קוראים לזה 'הכבדת הלב'. לא ננעלו לנו דרכי תשובה אבל שמים קצת טשטוש כדי שתשאר לנו הבחירה.

כבר הודיע על כך הנביא ישעיהו 'הַשִּׁמְן לִבְהַעֵם הַזֶּה וְאֶזְנֵי הַכֶּבֶד וְעֵינָיו הִשָּׁע פְּרִיָּאָה בְּעֵינָיו וּבְאֶזְנָיו יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יִבִּין וְשָׁב וְרָפָא לוֹ' (פרק ו). אם הלב יהיה נורמלי, האזניים תשמענה את המתחולל והעיניים תראינה – או אז הלב יבין והתשובה תהיה קרובה והיא תרפא את כל תחלואי הנפש, אבל זו לא תהיה בחירה. לכן שמים לנו מסכים, על העיניים האזניים ואפילו על הלב... אבל עדיין יש בחירה. ההסתרה היא רק למי שמסתכל בשטחיות, מי שמחפש את האמת קולט שיש כאן הסתרה מכוונת והוא קורע את המסכים.

יש גם גילויים של חסד...

יש גם גילויים של חסד וגם שם יש הסתרה, אנשים שהיו מורדמים ומנשמים עם רגל אחת בצד השני וחזרו לחיים מלאים, ישיבות שחוו השגחה פרטית מיוחדת דוקא בכך שכן חלו כולם ביחד בתיזמון המוצלח ביותר (כמו הישיבה שלנו...) ועוד כהנה גם בתחומי הפרנסה שהינם בעת הזאת צונאמי בפני עצמו.

והנה סיפור טרי של השגחה וחסד ה' על יראיו שפורסם השבוע ממקור ראשון בטור מאת הרב ברוך גנוט. אל אחד מראשי הכוללים הגיע טלפון מתורם שהביע רצונו לממן את כל הוצאות החתונה לאברך המשיא את בתו, אבל בתנאי שהחתונה תהיה בתאריך בו הנדיב עצמו מחתן בת. ראש הכולל הביע את הערכתו שהסיכוי שואף לאפס כיון שרוב רובם של אברכי הכולל אינם בגיל השאת הצאצאים, ומה הסיכוי שאם יש אחד או שנים שיש להם בן או בת מאורסים החתונה שלהם צפויה להיות בתאריך זה... הגביר התעקש כדרכם של גבירים בעלי רעיונות כאלו, הוא מממן הכל מאולם וסעודה עד תזמורת צלם וביגוד וכל ההוצאות הנלוות – אבל בתנאי... ראש הכולל ניגש אל אברך מבוגר מתמיד נפלא שזנח את כל דרכי החיים הטבעיים ומתפרנס ממילגות ועבודה זעומה של אשתו, ושואל אותו מתי אתה מחתן את ביתך? התשובה המפתיעה כבר לא מפתיעה – כן זה היה ביום הזה... והאיש לא ידע כלל כיצד הוא יממן את ההוצאות אבל בורא עולם כן ידע...

האם כאלו ארועים תמיד משנים אותנו ומלמדים אותנו אמונה והכרת הטוב לבורא. הנה פסוק נוסף ודומה מאד למובא לעיל: 'ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזניים לשמוע עד היום הזה' (דברים כ"ט ג') – **ולא נתן ה' לכם לב לדעת – להכיר את חסדי הקב"ה ולידבק בו' (רש"י).**

יש כאן עצת פלאים לדבקות בהשם ואני מנסה לחשוב, אם כל כך קל הדבר מדוע אינו מצוי ונפוץ?

הפסוק עצמו מרמז את התשובה 'ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזניים לשמוע עד היום הזה' והרי רש"י מפרש שהפסוק מתייחס להכרת חסדי הקב"ה. הוה אומר שלשם כך צריך לב! ולא זו בלבד, צריך נתינת לב מאת ה'! זקוקים אנו לפתיחת עינים ואזניים... באופן טבעי הן סתומות!

צריך פתיחת פתח במסך המסתיר את ראיית חסדיו... הטבע, השיגרה ומרוץ החיים, מסתירים מאיתנו את חסדי ה', ויוצרים אוטם לב מהרגשתם. **וגם זה כנראה כדי להשאיר לנו את עבודת הבחירה...**

הוה אומר שהעבודה שלנו, הבחירה שלנו - היא להתאמץ לפתוח את העינים האזניים ובעיקר את הלב, לקרוע את מסכי הטשטוש ולהתבונן נכוחה במציאות בלי להרדם.